

Úvod do fonologie おんいんろん 音韻論

- předmětem studia fonologie je systematizace hlásek vzhledem k jejich funkci rozlišování významu
- nezajímá se o reálné zvuky, ale o **teoretické jednotky (fonémy), které jsou schopny rozlišit význam**

- základem fonologie je opozice たいりつ (対立) :

柿 [kaki] X 餓鬼 [gaki] (_aki) - minimální páry

⇒ /k/ /g/ jsou samostatné fonémy

ha řada: 春 [haru] [çaru] [φaru]

昼 [çiru] [hiru] [φiru]

降る [φuru] [çuru] [huru]

⇒ [h] se v určité distribuci „mění“ na [ç, φ] = komplementární distribuce そうぼんぷ (相補分布)

- fonologie zjišťuje, které zvuky opozici tvoří (jsou schopny rozlišovat význam) a které ne
- v případě glotální frikativy [h] vlivem asimilace s předními zavřenými samohláskami [i, y] dochází k palatalizaci na [ç] a vlivem asimilace se zadní, zavřenou a nezaokrouhlenou samohláskou [u] dochází k posunu na labiální frikativu [φ]
- teoretická jednotka, která je základem asimilačních změn je **foném** おんそ 音素 - /h/, varianty = alofony いおん 異音 - [ç, φ]
nejen souhlásky /n/, /r/ ... ale i samohlásky /i/: [i, i̟] /u/: [u, u̟]

- přehled japonských fonémů:

Souhlásky (konsonanty) <small>しいん</small> 子音		Samohlásky (vokály) <small>ぼいん</small> 母音	
plozivy	p b t d k g	zavřené	i u
afrikáty	(c)	středové	e o
frikativy	s z h	otevřené	a
nazály	m n ŋ		
verberanta	r		
specifické zvuky	N (ん) Q (っ) R (-)		
aproximanty	y w		

foném je teoretický konstrukt
⇒
[tsuma] = /tuma/

- jednotlivé alofony jsou definovány základními rysy: [p] = neznělá, souhláska, úžinová, retní
- některé rysy jsou sdílené více různými alofony: neznělá, souhláska, úžinová = [p,t,k]
- Roman Jakobson - navrhl popisovat hlásky pomocí binárních opozic (rys +/-) にちてきすじょうほうしき 二値的素性方式

- ty rysy, které rozlišují dva fonémy - distinktivní rysy 弁別的素性 (např.: p x b - znělost (- +))

- z tohoto pohledu je foném svazek rysů, např.:

	znělost	nazála	rezonance	přechodovost	verberanta	obstrukce	frikce	labiála	dentála	alveolára	palatála	velára	laryngála
/d/	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-
/n/	+	+	+	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-

- můžeme říct, které rysy jsou v opozici

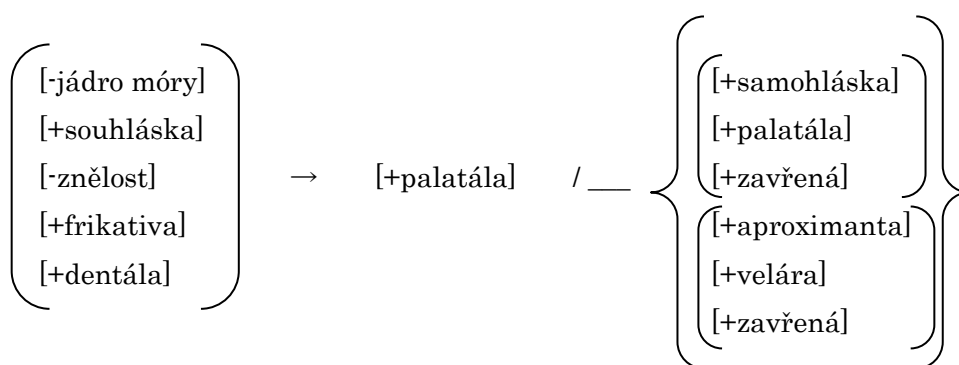
- teoretické konstrukty fonémy jsou realizovány konkrétními zvuky = svazky rysů, které jsou do určité míry proměnlivé (alofóny) - míru proměnlivosti určují asimilační pravidla

(A → B / X_Y pokud je A mezi X a Y mění se na B   A → B / X_# pokud je A po X na konci slova mění se na B)

/s/ [s, ʃ] - oba alofóny jsou neznělé, orální, frikativní souhlásky, liší se místem artikulace (dentála x velára)

差	朝	磯	嘘	餌	雄	印刷	一切	交差
[sa]	[asa]	[iso]	[uso]	[esa]	[osu]	[insatsw]	[issai]	[ko:sa]
死	足	遺書	牛	絵師	お洒落	飲酒	一首	校舎
[ʃi]	[aʃi]	[iʃyo]	[uʃi]	[eʃi]	[oʃyare]	[inʃyɯ]	[iʃʃyɯ]	[ko:ʃya]

⇒ /s/ → [s] / - { [i] [y] } - pomocí distinktivních rysů:

- stejná asimilace se děje i u /t, d, z/ ⇒ možno dále zobecnit:

- ? Jak se liší hláska (fón) a foném?
- Co je to komplementární distribuce a co k ní vede?
- Které distinktivní rysy odlišují /s/ a /h/?